

SI 40 Sigtuna, Långgränd

Litteratur: H. Gustavson, Verksamheten vid Runverket. Stockholm, i: Nytt om runer 11 (1996, publ. 1997), s. 17; A. Wikström, Up. Sigtuna Långgränd. Rapportsammanställning. Sigtuna Museums undersökningsverksamhet. SMUV (2008); H. Gustavson, Personnamn i inskrifterna på runföremålen från Sigtuna, i: Namn på stort och smått. Vänskrift till Staffan Nyström den 11 december 2012 (2012), s. 105; M. Källström, Lönnrunorna i Långgränd, i: Situne Dei (2010), s. 77 ff.

Äldre avbildning: H. Gustavson, a.a., s. 17; M. Källström, a.a., s. 79.

Signum i Sannordisk runtextdatabas: U NOR1996;17B

Ett revben med runinskrift påträffades vid en arkeologisk undersökning år 1995 i Långgränd i Sigtuna (VA 95, plan II, 0–2 m).¹ Inskriften på framsidan består av ett personnamn och på baksidan av en text med lönnrunor. Fyndmaterialet från grävningsschaktet som låg i höjd med kvarteret Professorn 4 kunde dateras från 1000-talet till 1200-talet (A. Wikström 2008). Runbenet hör hemma i 1200-talet.

Revbenets längd är 84 mm och bredd 30–35 mm. Runornas höjd i inskriften på framsidan är 17–23 mm, medan höjden på lönnrunorna är 12–16 mm. En långsgående spricka sträcker sig genom inskriften på framsidan och baksidan men den äventyrar inte läsningen. Benets ena kortsida är jämnt avskuren, medan den andra sidan brutits av mer ojämnt, varför den första runan på baksidan är skadad i brottkanten. Läsningen av runan är dock säker. Placeringen av runorna på framsidan visar att inskriften där består av ett ord, medan ett eller flera tecken i början av lönnruneinskriften kan ha gått förlorade. Dispositionen och utformningen av lönnruneinskriften talar dock för att den är bevarad i sin helhet.

Inskrift på sida A:

haralt

⁵

Harald(r).

»Harald.»

Inskrift, sida B:

s i ⁵sas i ¹⁰khsa i ⁵sas i ¹⁰ksa i s

¹ Det är f.n. oklart om benet har något fyndnummer.

Runristade lösföremål från Sigtuna

Sl 40 Sigtuna, Långgränd

Fig. 1–2. Framsidan och baksidan av runbenet Sl 40 från Långgränd. Foto Bengt A. Lundberg 1995 (RAÄ/KMB fd965115 resp. fd965111).

En upplösning av lönnrunorna och en uppdelning i ord, som läses från vänster, ger följande inskrift: **si sa sikh sa i sa sik sa is**, vilket enligt M. Källström (2010) kan normaliseras på följande sätt: *Sē! Sā('s) sik sā ī sā, sik sā (ī) īs(i)*, dvs. »Se! Den (som) sig såg i sån, sig såg i isen.» Bakgrunden till ordleken, som huvudsakligen är en lek med **s**- och **i**-runor, är den att var och en som ser sig i en så med vatten, där vattnet har frusit till is, den ser sig själv speglad i isen.

Runorna 2 och 4 **a** på framsidan har ensidig bistav snett nedåt vänster medan 6 **t** har en dubbelsidig bistav. På ristningsytan efter 6 **t** har inte funnits någon runa. Runan **h** i lönn-runeavsnittet kan också utläsas som ett kryssformat skiljetecken. Runformerna stämmer överens med den arkeologiska dateringen av benet och återspeglar ett övergångsskede: en dubbelsidig **t**-runa är ett vikingatida drag, en ensidig **a**-runa återfinns under vikingatid och medeltid medan en **s**-runa där första ledet har full runhöjd är medeltida. Även avsaknaden av en nominativändelse i namnbelägget *Harald* kan förklaras av en tillkomst av inskriften på 1200-talet.

Den ovan nämnda ordleken har som Källström konstaterat förekommit i något olika utformningar i västnordiska runinskrifter. Från Bryggen är N B617 från omkring 1170–1198 och N B566 från omkring år 1200, och från Trondheim är N A162 (= N 825) från tiden 1225–1275. Allra äldst förekommer ordleken sannolikt på runpinnen från Narsaq på Grönland från omkring år 1000. Just förekomsten av mansnamnet *Haraldr*, som är vanligt i Västnorden, skulle kunna peka på en sådan proveniens, men formen på **t**- och **s**-runan är östnordisk. Förekomsten av ordleken torde snarast förklaras av att den till sin karaktär är oberoende av tid och rum.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 7284
www.raa.se